Főhajtás Neuschloss Kornél emléke előtt

Kassai Ferenc

Budapest Főváros XIV. kerület Zugló Önkormányzata és a Budapesti és Pest Megyei Mérnöki Kamara közös emléktáblát állított 2014. június 16. Neuschloss Kornél, az Állatkert egykori főépítésze születésének 150. évfordulója alkalmából.

A Budapesti és Pest Megyei Mérnöki Kamara az ország teljes mérnökállományának mintegy felét soraiban tudó mérnöki köztestület; igen kiterjedt és sokrétű kapcsolatai vannak egyebek mellett a Főpolgármesteri Hivatallal és a kerületi önkormányzatokkal. Kapcsolattartói együttműködések keretében részt veszünk a régió mérnöki munkát igénylő feladataiban. Célunk, hogy a kerületekben élő kamarai tagok tevőlegesen is részt vehessenek saját lakóhelyük fejlesztési koncepciójának kialakításában.

Ez a legnemesebb értelemben vett lokálpatriotizmus megköveteli tőlünk, mérnököktől, hogy nagy elődeinkről ne feledkezzünk meg; ezért nem titkolt szándékunk a kerületeket érintő műszaki, mérnöki, építészeti hagyományok ápolása. Törekvésünket *Széchenyi István* szavaival fejezhetnénk ki a legtisztábban: *„Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn”*. Ennek jegyében tisztelegtünk Zugló Önkormányzatával közösen *Neuschloss Kornél* munkássága előtt.

Budapest kultúrtörténeti emlékezetéhez hozzátartoznak azok a csodálatos épületek, építészeti remekek, amelyek mintegy védjegyei a magyar fővárosnak és egyúttal a magyar mérnöki tudásnak. A városépítészet gyöngyszemei közé tartoznak Neuschloss Kornél munkái is, az ő emléke azonban a köztudatban meglehetősen elhalványult. Pedig ki ne csodálná meg jártában-keltében az Országos Meteorológiai Intézet épületét, a Székesfővárosi Gázművek, a Lipótvárosi Gáztartó Állomástelep Központi Műhely- és Raktárépületét vagy éppenséggel a Budapesti Állatkert főkapuját és az Elefántházat? Ezek a műtárgyak karaktert adó jellegzetességekkel vannak jelen Budapest épített környezetében.

Alapos várostörténeti tudással igen kevesen rendelkeznek, ezért is fontos, hogy egy-egy alkalmat, évfordulót fölhasználva fejet hajtsunk építészeink teljesítménye előtt, és megidézzük a szellemüket. Neuschloss Kornél sikeres alkotások sorával van jelen a mai városban. Legjobb épületeinek nem ártott az idő múlása, nem ártottak az újabb és újabb stílusok; ma is eleven hatásúak.

Zuglói örökségét ünnepelve mindenekelőtt az Állatkert főépítészét köszöntjük. E munkája során egyesítette alkatának két fontos és egymást kiegészítő vonását, a nagy művészi képzelőerőt és az építési technológiák iránti olthatatlan érdeklődést. Másként fogalmazva: az épületek megálmodóját és a szakági mérnököt. Elmélet és gyakorlat páratlan egységét. De mások számára is teret nyitott: az 1910–1912-es állatkerti újraépítés építéstechnológiai vezetőjeként ő pártfogolta *Kós Károly*t és *Zrumeczky Dezső*t, hogy megbízást kapjanak az új épületek tervezésére. Az úgynevezett Kós-madárház a kalotaszegi református templomok mintájára készült, a legtöbb alkotóeleme fa.

Neuschloss Kornél mindkét nagyszerű alkotót mint az óbudai református parókia építési ellenőre ismerte meg. Önzetlen személyiségének illusztrálására érdemes fölhozni azt, hogy szívesen vállalt mentori szerepet; egyik első felfedezője volt Kós Károlynak, szép és nemes példáját nyújtva annak, hogy az egymást követő nemzedékek nem elsősorban vetélytársai egymásnak, hanem egymás munkásságának folytatói.

De vessünk rövid pillantást az életútjára.

Neuschloss Kornél jó iskolákba járt. Építészi tanulmányait a zürichi műegyetemen folytatta, ott diplomázott, ezt egészítette ki azzal a doktorátussal, amelyet a budapesti tudományegyetemen bölcsészeti és művészettörténeti tárgyakból szerzett. Hét évet töltött Svájcban, Franciaországban és Itáliában. Felesége, *Knüsli Lujza* Svájcból települt Magyarországra.

Neuschloss 1893-tól állami alkalmazásban volt a Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegyék Állami Építészeti Hivatalánál. 1897-ben önálló irodát nyitott. Az első világháborút mint a nagyváradi 4. honvédgyalogezred tartalékos századosa szolgálta végig. Bátorságát több magas kitüntetéssel ismerték el. A világháborút követően a Ludovika Akadémia építési szerkezettan tanára volt. 1924 után *Gyenes Lajos*sal nyitott közös irodát.

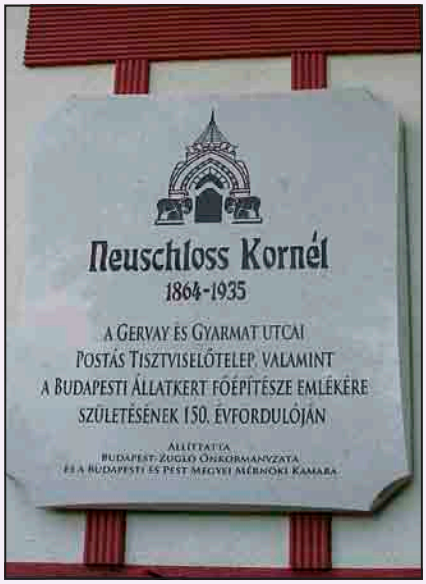

fotó: Balogh Róbert

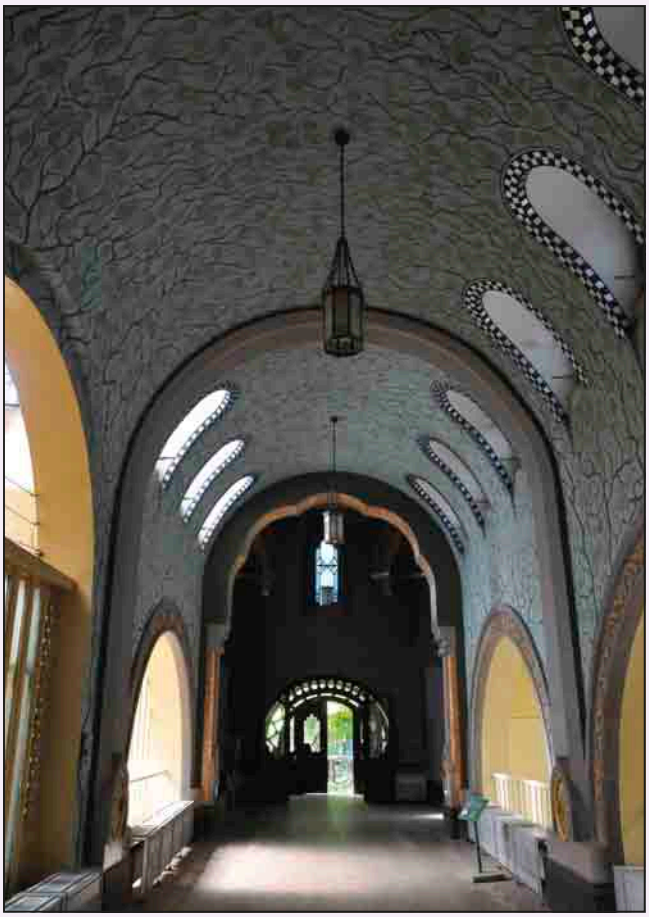

forrás: Fővárosi Állat- és Növénykert

Archeológusként is tevékenykedett, és jeles közéleti férfiúként is elismertséget szerzett: a Magyar Építőművészek Egyesületének elnöke volt 1912 és 1914 között, aztán a Budapesti Mentőegyesület igazgatói és a pesti református egyházközség presbitere tisztét is betöltötte. Halála után művészeti díjat, a Neuschloss-Knüsli bronzérmet alapítottak az emlékére.

A legtöbbször emlegetett remekműve és az állatkert egyik legismertebb részlete a szecessziós stílusú Elefántház, amely eredetileg a Vastagbőrűek Háza nevet kapta. A szecessziós stílushoz harmonikusan illeszkedik az állatok földrajzi származását megidéző indiai és afrikai művészet néhány jellegzetes eleme. A szemet gyönyörködtető burkolat, a pirogránit, eozin és zománcos csempe Pécsett a Zsolnay porcelángyárban készült, mesteri munkával. Díszítőelemként funkcionálnak még a színes ablaktáblák és a termésövek, továbbá a stilizált állatábrázolások és a burjánzó növényornamentika. Eredetileg egy 31 méter magasságba nyúló minaret külön is kihangsúlyozza a háromhajós épület keleties jellegét, ezt azonban 1915-ben török kérésre elbontották. A főhajó a látogatóké, az oldalhajók pedig az állatok életterét jelentik. A szecessziós hatást a boltívek és kupolák is kidomborítják.

Az épület mindmáig szép példája Budapest virágzó szecessziós építészetének, akárcsak az ő tervei alapján átépített – szintén Zsolnay kerámiával díszített – állatkerti Főkapu. Ez az ikonikus kompozíció kaputoronyból és negyed-köríves oldalszárnyakból áll; *Maugsch Gyula* – az épülethez szervesen odatartozó – kőszobrai elefántokat és jegesmedvéket formáznak. A Főkapu keleties hatásával már az első pillanatban lenyűgözi a látogatót.

Neuschloss Kornél ezekkel az alkotásaival nagy tekintélyt vívott ki a maga korában, de tekintélyt vív ki ma is a mérnöktársadalomban; ő Budapest szecessziós építészetének egyik meghatározó alakja, aki az adott kor keretei és lehetőségei között a legtöbbet hozta ki a tehetségéből.

Ezért lehet ma példa a mérnöktársadalom előtt. ●

A szerző a Budapesti és Pest Megyei Mérnöki Kamara elnöke